

A 90. NEMZETKÖZI SZÖVETKEZETI NAPON ELHANGZOTT ÜNNEPI BESZÉD¹

Tisztelt Ünnepi Tanácskozás!
Kedves Szövetkezeti Barátaim!
Hölgyeim és Uraim!

A szövetkezeti mozgalom megbecsülésének tartjuk, hogy ma a szövetkezetek képviselői az ország házában tanácskoznak. Úgy vélem, a szövetkezetek is érzik, hogy ügyeik megtárgyalásának helye van az ország házában. Tanácskozásunkat az országház hajdani felsőházi ülésterében tartjuk ugyan, úgy gondolom azonban, hogy a ház törvényeket hozó másik részében mégis érzékelik a képviselők, országunk vezető politikusai a szövetkezés jelentőségét.

Alig múlt egy éve, 2011 tavaszán az Alkotmányt felváltó Alaptörvény szavaival egyezően kötelezték el magukat politikusaink, hogy a napjainkban érvényes szövetkezeti törvény irányt szabó bevezetőjében a szövetkezeti mozgalom továbbfejlődéséhez szükséges támogatás megadása mellett az újraszabályozás feladatát is kiemelten kezelik. Utalva arra, hogy az Alaptörvényből megalapozott kérésünk ellenére kimaradt a szövetkezés alapvető személyes jogának hangsúlyozása.

A magyar szövetkezeti törvényben foglalt kötelezettségek rendszeres számvetésre, cselekvő elhatározásra készítetnek bennünket, s erre sarkall a Nemzetközi Szövetkezeti Nap mai ünnepi alkalma is. Meg kell ezt a napot becsülnünk, mert a világ csak nagyon megbecsült értékek védelmére tart közös megemlékezést.

Nem véletlen, hogy a szövetkezetek világnapját a nagy világgégés után, 1922-ben hirdették meg. 1922 óta a Szövetkezetek Nemzetközi szövetsége felhívására világszerte július első hetében ünnepi összejövetelen emlékeznek meg a szövetkezeti összefogás nemes eszméiről.

Ugyancsak fordulatos időszakban, 1995-ben az Egyesült Nemzetek Szervezete is - felismerve a szövetkezetek, a

¹ Az ünnepi beszédet Farkas Tamás, az Országos Szövetkezeti Tanács Elnöke tartotta a Nemzetközi Szövetkezeti Nap – ENSZ Szövetkezetek Világéve Országházi rendezvényén, 2012. június 28.-án.
Forrás:Országos Szövetkezeti Tanács irattára.

szövetkezés társadalmi-, gazdasági jelentőségét - arra a következtetésre jutott, hogy a globalizálódó világ korrekciós mechanizmusaként a szövetkezetek felkarolását ajánlja - hangsúlyos nyomatékkal - a kormányok figyelmébe. Így aztán az Egyesült Nemzetek Szervezete is csatlakozott a szövetkezeti nap meghirdetői közé és az SZNSZ kezdeményezését felkarolva- maga is kiemelt jelentőségű világnappá nyilvánította a szövetkezetek napját, s az óta a szövetkezeti világszövetséggel közösen kéri fel megemlékezésre, cselekvésre a szövetkezeteket, ügyük támogatására pedig a világszervezet tagállamainak kormányait.

A Szövetkezetek Nemzetközi Szövetsége által meghirdetett, s immár 90. alkalommal világszerte megbecsült nap e ritka alkalmak közé tartozik. Az első világháborút követő forrongó időszakban hirdették meg a szövetkezeti összefogás példáját ajánlva a békére, az együttműködés helyreállítására, a demokratizmus erősítésére váró világnak.

A világszövetség a Nemzetközi Szövetkezeti Napot ezért „piros-betűs” ünnepei közé sorolta és fordult a tagországok kormányaihoz azzal a felhívással, hogy lehetőségeik latba vetésével segítsék hazájukban a szövetkezetek munkáját. Hozzáfogható gyakorisággal is csak az emberiség életfeltételeit biztosító legfontosabb célkitűzésekre - a világbékére, a környezet védelmére - figyelmeztetnek a piros betűs világnapok.

Az elkövetkező napokban világszerte összegyűlnek a szövetkezők és barátaik a Nemzetközi Szövetkezeti Nap méltatására, ünneplésére. A Szövetkezetek Nemzetközi Szövetsége méltó önérzettel jelzi, hogy a 90. szövetkezeti napi megemlékezésre indító felhívása immár több mint egy milliárd szövetkezőhöz szól, a világ felnőtt lakossága közel egynegyedéhez.

Amint arra utaltam már, igen nagy, egyetemes emberi értéket kell hordoznia annak az ügynek, amelynek a világszervezetek emléknapot szerveznek. A szövetkezetek ügyét méltán sorolják ezek közé. Működési elvei, az általa képviselt értékek olyan szolidáris társadalom kialakulását tűzik ki célul, amely - személyes és anyagi közreműködésüket is kérve - tudatosan törődik tagjai jóléte esélyének a megteremtésével, környezetük gazdasági, kulturális és civilizációs fejlesztésével.

Így van a mai szövetkezeti napnak is kettős számozása, az SZNSZ 90.-nek, az ENSZ 18.-nak jelöli meg.

Az ENSZ Közgyűlése mindezekon túl 2012 évet a szövetkezés „világévének” nyilvánította. Az ENSZ politikai, intellektuális és gazdasági erőforrásait is erre az évre összpontosítva - s

ugyanerre tagállamai kormányait is felkérve – számottevő fejlődést kíván elérni a már működő szövetkezetek megerősítésében, újak alakításában, a szociális szektorban betöltött szerepük növelésében. Erre a megfontolásra a szövetkezés 168 éves történetéből leszűrt tapasztalatok vezették.

Szövetkezeti napunkon had idézzem a szövetkezeti identitást meghatározó dokumentumból a szövetkezetek által követett értékeket: „A szövetkezetek az önsegély, az egyéni felelősség, a demokrácia, az egyenlőség, az igazságosság és a szolidaritás értékein alapulnak. Alapítóiik hagyományát követve, a szövetkezeti tagok hisznek a becsületesség, a nyíltság és a társadalmi felelősség etikai értékeiben és a másokért való törődésben.”

Figyelmébe ajánlható ez azoknak a politikusoknak, alkotmányjogászoknak, közgazdászoknak is, akik lázasan keresik – válságok idején különösen – a kibontakozást szolgáló legjobb társadalom-gazdasági formációt. Gróf Károlyi Sándor neves mondása maradt fenn a múlt század elejéről e kérdésben: „A haszonszerzésre túlságosan koncentráló kapitalizmus és a haszonszerzésre képtelen szocializmus között van egy működőképes forma, s ez a szövetkezet”. Ezt a felfogást az ideális társadalom-gazdasági formációt – úgyis mondhatnánk: a „harmadik utat” – keresők egy csoportja napjainkban is vallja. Az SZNSZ-ENSZ szövetkezeti napi üzenete mindenesetre a realitások talajára állít bennünket, amikor kimondja: „a szövetkezetek ugyan nem a válság legyőzésének eszközei, de a vállalkozásoknak olyan fenntartható formái, amelyek segítenek a válság túlélésében és leküzdésében.”

Vajon kifejezésre jut-e hazánkban is ez a szövetkezetek iránt világszerte megnyilvánuló bizalom? Bizony aligha felelhetünk erre egyértelműen igennel, bár az egyes politikai áramlatok által gerjesztett szövetkezet ellenes nézetek napjainkban már csillapulóban vannak, s hazánkban közel egymillió tagot képviselő 2959 szövetkezet a nemzetgazdaság valamennyi magánvállalkozás részére nyitott területén eredményesen működik.

A magyar szövetkezők helyre tudták állítani az 50-es évek szövetkezetekkel elkövethető legnagyobb bűnét, a kényszerszövetkeztetés következményeit és ennek az eredményeként a megújult szövetkezetek hatására falvaink is megújultak, életük gazdagodott, a bolti értékesítés, a mezőgazdasági termelés fellendült, eredményei elérték a

világszínvonalat. Volt azonban, amire nem ügyeltek. Szövetkezeteink a munkájukhoz szükséges integrációs központokat, a beszerzést, feldolgozást, értékesítést végző vállalkozásokat, üzemeket nem vették tulajdon kezükbe, ezek túlnyomó részt állami tulajdonban működött.

A rendszerváltozás után a szövetkezetek ennek keservesen megitták a levét. Privatizálásra kerültek, jórészt külföldi kezekbe, s az új tulajdonosok az üzletrészek problémakörével amúgy is meggyengített szövetkezeteket a maguk szolgálatába tudták állítani. Párosulva a politikai bizalmatlansággal, mindezek hatására az elmúlt 20 év alatt közel 5 ezer szövetkezet alakult át gazdasági társasággá, vagy szűntette meg működését. Több százezernyi munkahely veszett el.

A magyar települések jelentős részéből, közel 2000 községből eltűnt az a szövetkezeti bázis, amelyre korábban nemcsak a gazdasági feladatok megoldásában, de a közelet elevenítő társadalmi és kulturális élet szervezésében, s a szociális gondok enyhítésében is alapozhatott.

Ne legyenek kétségeink! Ismét szövetkezeteknek kell kerülniük ezekbe a településekbe – ha élni, virágozni akarnak. Aki országos politikai programban munkahelyet ígér, annak egyidejűleg szövetkezetek létrehozásának elősegítésében is gondolkodnia kell.

Kedves Szövetkezeti Barátaim!

A rendszerváltozás óta eltelt 22 év fennmaradásért vívott küzdelmében a szövetkezeti szövetségek legfőbb törekvése arra irányult, hogy legalább részben pótolják azt az integrációs hálózatot, amely jórészt külföldi versenytársaik kezére jutott. A jelenlegi szövetkezési – szövetkezeti gondjaink, bajaink elemzése során sajnos azt is meg kell vallanunk, hogy annak okai, okozói nem csupán a világ megváltozása, a kormányzatok nem megfelelő hozzáállása, hanem, mi magunk, a gyakran kishitű, vagy magunkba fordult szövetkezeti, szövetségi vezetők vagyunk. Elegendő a legmagasabb szintű kormányzati partnerségben mutatkozó elkülönültségre utalni, amely jelentősen csökkenti az OSZT hatékonyságát.

A Nemzeti Gazdasági és Társadalmi Érdekegyeztetésben az OSZT nincs jelen és így a kívül lévők érdekei nincsenek képviselve. A stratégia érdekképviselői partnerségnek is örülni tudunk, de számottevő érdekegyeztető feladat ellátásába a bevonásunk mindez ideig elmaradt. Ez az összehangolatlan magatartás vezetett ahhoz, hogy kényszeredetten kellett tudomásul vennünk,

hogy az OSZT véleményét figyelmen kívül hagyva a kormányzat keresztülvitte szándékát legutóbbi szociális szövetkezeti törvénykezésben is. Ez így zsákutcába vezet, meg kell újulnunk!
Hölgyeim és Uraim!

A szövetkezeti napra érkező üzenetek azt sugallják: ne ünnepeljük, ünnepeltessük magunkat, feladatainkkal törődjünk. Erősítsük a társadalompolitikai célok érvényesülését, mert nélkülük szövetkezeti jellegüket, tagjaik együttműködését veszítik el a szövetkezetek. Ugyanakkor tartsuk szem előtt, hogy gazdálkodásuk csődje társadalompolitikai tevékenységük kudarcát is maga után vonja.

Az Országos Szövetkezeti Tanács mindezek figyelembevételével – az ENSZ javaslatával egyetértően – maga is javasolja „olyan nemzetközi szövetkezeti év” meghirdetését szolgáljuk, amelynek időszakában Magyarország Kormánya, a hazai társadalmi-gazdasági szervezetek konkrét intézkedésekkel bizonyítják: miként tudnak ebben a gazdasági válság időszakában is a szövetkezetek az emberek életén javítani.

Olyan munkás esztendő meghirdetésére várunk, amely szellemi, anyagi erőforrásait mozgósítva szabad pályát nyit a szövetkezetek jogi-gazdasági szabályozása, működési feltételeik megteremtése, az oktatási-képzési feladatok rendezésére. S mindeközben fényesíti a jobbra váró emberek tudatában boldogulásuk egyik eszközének, a szövetkezeti összefogásnak a képét.

Békére, együttműködésre volt, van szüksége a világnak, hazánknak, s ehhez a szövetkezetek útján is keresnünk kell az együttműködés, a kézfogás lehetőségét. Nyugtalan a világ, s ma a szövetkezés útján kialakuló együttműködésben is kell keresni a megbékélés egyik eszközét. Ráfér a békesség megteremtése azonban hazánkra is. Sok tekintetben perlekedő, szakadásra hajló, bizalmatlan, a szolidaritást nem eléggé becsülő társadalmunk, gazdaságunk van: nekünk is szól hát a szövetkezeti napi üzenet. Szövetkezeteink – a már meglevők, s az újonnan alakulók egyaránt – sokat segíthetnek a válság leküzdésében, a társadalmi béke megteremtésében. Mert a szövetkezetek nem a pártok eszközei. A különböző pártbeli nézeteket valló tagok szövetkezetükben szolidárisan összefogva együttműködhetnek a közös hasznukra, s a haza javára.

Jakab István úr bevezető üdvözlőszavaiban arra utalt, hogy aligha véletlen az is, hogy a szövetkezeti nap éppen az év közepére esik: az első félév tapasztalatait, mérlege arra serkentenek

bennünket, hogy erőinket immár a második félév tennivalóira összpontosítsuk.

Ígervényünk van egy átfogó és korszerű szövetkezeti szabályozás megalkotására. Ez azt a reményt hordozza, hogy jó feltételeket biztosít a ma működő szövetkezetek helyzetének rendezésére és a holnaptól megalakuló szövetkezetek eredményes működéséhez. Ezzel végre elérhetjük, hogy a mostani szövetkezeti törvények és további 16 különböző vonatkozó törvényhely, jogszabály helyett a – a lakásszövetkezetek működését szabályozó törvény mellett – ezután egyetlen szövetkezeti törvény rendezi – reményeink szerint tartósan – szövetkezeteink életét. Olyan törvény, amely jobbiztonságot teremt, teret enged a tagi közreműködés növelésének, s a közösségi alap létrehozásával is erősíti szövetkezeti jellegüket.

Bízunk benne, hogy politikai csatározások, zsákmányszerzési törekvések helyett végre stabil szabályozás szolgálja szövetkezeteinket. Tudjuk, meg kell dolgozzunk azért, hogy a következő évekre ezt a célt elérhessük. Ha ugyanis kudarcot vallanánk, akkor a szövetkezetek további gyengülésével kellene számolnunk. A megszűnés súlyos kudarc volna, de ne pártoljuk a gazdasági társasággá való átalakulás gondolatát se. Érdeemes e gondolatnak a feloldására tudatosan törekednünk, a szolidáris együttműködés tapasztalatait pedig a kutatómunka programjába iktatni.

Magyarország Kormánya új Magyarország felépítésének jelszavával, reformtörekvések elindítását, megvalósítását és egy sor, merőben új intézkedés meghozatalát tűzte ki célul. A szövetkezetek, a már működők, s az ezután formálódók egyaránt részt kívánnak venni ebből az ország építő munkából. A történelem arra tanít, hogy a szövetkezetek felajánlása nem üres ígéretés. A fejlesztési programokban való eredményes részvételük ezért beszerző, termelést segítő, feldolgozó-, tároló-, szolgáltató integrációk létrehozásának elősegítését, valamint ehhez igazodó finanszírozási feltételek, intézmények megoldását igényli.

A szövetkezeti közreműködés jelentősége, gazdag formái aláhúzzák azt a szövetkezeti, de nemzeti igényt is, hogy az összefogás elveinek, s gyakorlati megvalósulásuk módszereinek ismerete, mint az állampolgári alapismeretek fontos része, a közoktatási rendszerünkben alapszinttől-felsőfokig érvényesüljön. Biztató, hogy évtizednyi meddő, számos virágzó

szövetkezetet is elpusztító esztendő után az elmúlt év közepétől a szövetkezetek társadalmi szükségleteknek megfelelő kibontakoztatásához kedvező intézkedések kezdődtek meg.

Ünnepi ülésünkön a nemzetgazdaságban nagyságrendjét illetően is jelentős számban és eredményeikben is meghatározó szövetkezeteinkről is kell szólnunk. Egyes ágazatokban – így a mezőgazdasági termelést segítő szolgáltatások nyújtásában, az élelmiszerkereskedelem szervezésében, a lakossági pénzügyiek kezelésében, a házkezelés-gazdálkodás, az egyes ipari szolgáltatások terén, valamint a diákmunka ötletes szervezésében is figyelemre méltó teljesítményt nyújtanak, s a szociális szövetkezetek erősödése is regisztrálható. A fogyasztási kereskedelemben, valamint a takarékszövetkezeti hálózatban a versenyképességet növelő integrációk is kialakultak.

Mindezek mellett meg kell állapítanunk, hogy szövetkezeteink nem képviselnek akkora erőt, mint a rendszerváltozást megelőzően. Tőkeerejük meggyengült. Nem érzik törekvéseik tudatos támogatását, hiányolják a munkájukhoz szükséges bizalmat. Bár a formálódó új szövetkezeti törvénykezési elképzelés számos eleme megújulást irányoz elő, úgy tűnik, ma még nem nyerte vissza polgárjogát ez a fogalom: szövetkezetpolitika. A szövetkezetek napján merjük ezért erre irányuló igényünket megújítani, szem előtt tartva azt, hogy a politika fogalma a közösség javára szolgáló cselekvést is jelenti.

A jószolgálati szövetkezetek gyarapodása nemzeti érdekünk. A hazai erőforrások növelése mellett tagjai, s a szolgáltatásaikat igénybe vevő lakosság körében is helyreállíthatja a kölcsönös támogatás, az önsegély, az öntevékenység, az összefogás hazánkban megfogyatkozott szolidáris értékeit. Az állami támogatástól pedig azt várjuk, hogy a szövetkezetek az esélyegyenlőség elvét szigorúan betartva felelhessenek meg tagjaik gazdasági, társadalmi elvárásainak. Legyenek valóban egyenjogúak a gazdasági, szociális célú tervek, támogatások elbírálásánál, a közhasznú feladatok értékelésénél a gazdaság más szereplőivel.

Napjainkban is időszerűnek, szükségesnek ítélik világszerte – hazánkban pedig különösen – a szövetkezés hasonló erejű fejlesztését. Sokan bíztak abban, hogy a rendszerváltozás szövetkezeti mozgalmunk megerősödésével, új szövetkezetek tömeges alakulásával jár együtt. A politikai csatározások nem kedveztek ennek a törekvésnek. Tudjuk, a bizalomvesztés nem

korlátozódik a szövetkezetekre, a társadalmi, gazdasági élet más rétegeiben is pusztító hatású.

Érdemes felfigyelni újra Bibó István társadalomtudósunk tanácsára, aki 1945 késő őszén, a választásokat követő súlyosan terhelt, a társadalmat kettészakító időszakban „A magyar demokrácia válsága” című tanulmányában a válság megoldásának eszközei között nyomatékosan felhívta a figyelmet a szövetkezetekre. „A szövetkezetek jelentik azt a területet, ahol a szabadság, önkormányzat és emberi méltóság politikai biztosításával párhuzamosan a gazdasági társulásnak új, emberi formái kinőhetnek.”

Arra készülünk, hogy érdemi munkával, kemény partnerként képviseljük a szövetkezés ügyét bármely társadalmi, gazdasági fórumon. Eredeti értelmébe, tisztaságába kell visszaállítanunk a „szövetkezeti” szó – valljuk be, bizony megkopott – jelentését. Jelentse ez ugyanúgy azokat az értékeket, amelyeket a nemzetközi alapelvekhez kapcsolódóan a Szövetkezetek Nemzetközi Szövetsége a már az előzőekben idézett szövegszerkezetben fogalmazott meg.

A történelem arra tanít, hogy a szövetkezetek felajánlása nem üres ígéretés. A szövetkezetek, a már működők, s az ezután formálódók egyaránt részt kívánnak venni az ország-építő munkából. A hazai gazdaságban a válság mellett a fellendülés megvalósításában való szövetkezeti részvétel azonban számos feltétel megteremtését igényli. Követeljük, hogy a Kormány adja meg a lehetőséget a közreműködésre azzal is, hogy a szövetkezeti érdekképviseleti szerveket már a stratégiai tervező, a pályázatokat kiíró, az érdekeket egyeztető intézmények munkájában való részvételbe is bevonja.

Egy erős gazdaság, a szociális biztonság lehet az alapja a köznyugalomnak, a rendnek és annak a kibontakozó igénynek is, amely a foglalkoztatásban, munkahelyteremtésben sokak számára élhetőbb jövőt kínál. Ebből fakad az a felismerés is, hogy a kormányprogram megvalósításában számolni kell a szövetkezetekkel:

1. a fogyasztási szövetkezetek méltó partnerei a meghonosodott multinacionális kereskedelmi láncoknak, hazai szerepük erősödéséhez a magyar termékek térhódítása nagy segítséget adhat;

A takarékszövetkezetek bebizonyították, hogy egy válság ideje alatt a tiszta magyar tulajdonú pénzügyi intézet biztos talajon áll, potenciálisan versenyezhet a jelentős banki piaci térfélen.

2. a lakásszövetkezetek energia-hatékony épületkorszerűsítési feladataikat sikeresen oldották meg, de ez a jövőben még további erőfeszítéseket igényel, melyhez megújult és kiszámítható kormányzati program szükséges;

A mezőgazdasági és agrárágazatban érdekelt szövetkezetek a hazai élelmiszer, zöldség és gyümölcsstermelés, értékesítés terén integrált láncolat kiépítésével felvehetik az olcsó külföldi termékbeáramlás elleni harcot.

3. az ipari szövetkezetek megújult formák felkutatásával híven szolgálhatják a kis települések, falvak, városok hétköznapi szolgáltatásai iránti kereslet kielégítését;

4. az iskola és diákszövetkezetek további megerősödését szolgálja az a jogszabály módosítás is, ami kedvezőbbé tette a fiatalok foglalkoztatásának folyamatát.

Úgy véljük, hogy a közigazgatási reform keretében a szövetkezeti integrációk területi kialakításának okos rendje is figyelemre méltó segítséget adhat. A szövetkezetek a kistelepülések társulásai gazdasági, szociális, kulturális feladatok ellátásának támogatói is lehetnek. Növekvő szerepet tölthetnek be e téren a szociális szövetkezetek, köztük a munkaszövetkezetek, amelyek számára a hatályos szövetkezeti törvény – bár jogos módosítási igényünk mellőzésével, de - utat nyitott.

A szövetkezetek remélt növekvő szerepe szövetségeik erősödését, s az ezek összefogásával működő OSZT tettekésségének növekedését is igényli. Ez a folyamat is elősegítheti, hogy az OSZT a magyar szövetkezeti mozgalom erős érdekvédelmi szerveként elvárt szerepét gazdasági, társadalmi életünkben egyaránt betöltse. Elvárható, hogy évtizednyi meddő, számos virágzó szövetkezetet is elpusztító esztendő után az elkövetkező években a szövetkezetek társadalmi szükségleteknek megfelelő kibontakoztatásához kedvező intézkedések szülessenek.

Az OSZT kész arra, hogy szervezetének erősítésével eleget tegyen a ráváró feladatok ellátásához. Ehhez igényli tagszövetségei következetes támogatását, a szövetkezeti kutatóintézetben felhalmozódott anyagi és szellemi erőforrásokat

és nem utolsó sorban a politikai elit konstruktív együttműködését. Ezért ennek az igénynek a céltudatos megvalósításához a Nemzetközi Szövetkezeti Nap, és a Szövetkezeti Világév hazai központi ünnepségének köszöntője és megemlékezése tükrében ismételten idézném miniszterelnökünk 2010 évi kormányprogramjának nyitó gondolatait: „A győztesnek nem igaza van, hanem feladata. A győztestől nem azt várjuk, hogy bizonygassa az igazát, hanem azt, hogy tegye a dolgát, teljesítse a feladatát.”

Így legyen!

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!

Farkas Tamás s. k.
az Országos Szövetkezeti Tanács
Elnöke